

*Мех Я. В.,
к.е.н., професор THEU
Соловій О. П.,
THEU*

ПРОФЕСІЙНІ ВМІННЯ КОНТРОЛЕРА – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В ринкових умовах господарювання значно зросли вимоги до однієї із сучасних, незалежних форм управління – контролінгу і, зокрема, професійних вмінь контролерів, які за словами Э. Майєра «більше від інших вчать, вміють, знають, системно мислить і діє в гармонії з навколишнім середовищем, орієнтуючись на поставлені цілі і на майбутнє, щоб успішно управляти підприємством» [8]. Тому проблема професійної компетентності є дуже актуальною. Вивчення змісту та структури цього фундаментального принципу контролінгу, як функціонально уособленої економічної роботи на підприємстві, що пов'язана із реалізацією фінансово-економічної коментуючої функції в менеджменті для прийняття оперативних та стратегічних рішень [7], дасть змогу розкрити механізми адаптації та ефективної дії економіста, бухгалтера, аудитора в іпостасі контролера за постійно змінних соціально-економічних умов інформаційного суспільства.

Проблема набуття професійних вмінь для будь-якого фахівця, не нова. Вона вивчається багатьма дослідниками. Однак, досі не існує єдиного наукового погляду щодо розуміння ваги і значимості цього принципу для контролера.

Апріорі тлумачення терміна "професійність" стосувалося професійної діяльності, де вона трактувалася як відповідне знання контролінгу, вершина розвитку фахової майстерності. Згодом дослідний формат професійної майстерності контролера був розширений на різні сфери менеджменту. Професійна майстерність контролера уже не вкладається у вузькі межі професіоналізму і є робочою дефініцією контролінгу, що побудована на професійному «мисленні менеджерів, в основі якого лежить прагнення забезпечити ефективне довгострокове функціонування організації» [6]. Все це вказує на інтегративний, міждисциплінарний і надпредметний, характер цього явища.

Отож, професійна майстерність – категорія багатогранна, може стосуватись як однієї конкретно взятої особистості, так і цілої групи, менеджерів, вказує не лише на вміння, знання, досвід, а й на самостійність, рівень, освіченість, життєві та професійні цінності, здатність ефективно виконувати нові, нестандартні завдання організації і методики контролінгу. Вияв-

ляється професійна майстерність в умінні поєднати теорію прийняття управлінських рішень, математичне моделювання, теорію систем, інформаційне та організаційне моделювання [4].

Слово "професійний" походить від лат. – майстер оволодіння основами й глибинами будь-якої професії; професіонал, що належить суспільству, пов'язаний із життям та стосунками людей у галузі економіки [2]. Оскільки категоріальне поняття "професійна майстерність" є інтегральним і походить від термінів "професійний" та "майстерність", то, виходячи із визначень, поданих у словниках [3], можна трактувати його зміст так: це – а) володіння професійними повноваженнями, або певним рівнем професійної компетенції, б) наявність професійного авторитету, професійної ваги тощо, в) володіння соціальними знаннями, які дозволяють існувати та діяти у соціумі. Вочевидь, інтерференція змісту двох вихідних термінів спричинює неоднозначність, а відтак і багатоманіття тлумачень аналізованої категорії. Це яскраво підтверджують приклади, адже мовиться про професійну майстерність як: професійне креативне мислення, вміння «сьогодні робити те, що інші завтра тільки думатимуть» [8]; знання і уміння та навички, які дозволяють ефективно виконувати управлінські ролі [2]; здатність діяти адекватно ситуації; вміння брати на себе відповідальність; схильність до принциповості [1]; рівновагу у спілкуванні, у доведенні істини [4]; інтегральну характеристику контролера, котра покликана реалізувати його ефективне входження у дійсність; уміння контролера вдало випрацювати стратегію і тактику поведінки підприємства, визначення методів досягнення мети, засвоювати уроки з попередніх контролінгових досліджень [5].

Крім того, професійна майстерність – це також універсальна здатність контролера, яка охоплює розуміння системи управління і всіх його функцій: системи обліку і внутрішнього контролю на підприємстві та вишколене оперування отриманими у вузі знаннями, вміннями, нормами, що потрібні для результативного контролінгового дослідження, для здійснення власного вибору та ризику, адаптивно сприймати себе у часі і просторі, вести себе не порушуючи як честі економіста – менеджера так і достоїнства контролера, вибудовувати свій професійний проект майбутнього, виходячи з поєднання індивідуальних та колективних цінностей [5].

Отже, проаналізовані визначення і дефініції компетентності контролера дають змогу виокремити її спільні ознаки – наявність певного набору знань, умінь, норм, рис, здібностей, тобто тих психосоціальних складових людини, які забезпечують її ефективну орієнтацію у реальності суспільного повсякдення.

Процес формування професійної майстерного вміння і креативного мислення контролера проходить кілька етапів: 1) професійна адаптація; 2) професійна ідентифікація; 3) індивідуалізація 4) персоніфікація та професіоналізм.

Ситуативний та вибірково-характерний характер формовияву професійного вміння та ерудиції дозволяє визначити її найхарактерніші ознаки - диференційність і гнучкість. Перша, спричинюючись стажем (досвідом) контролера, задає певний стандарт відповідності; тому те, що є ознакою вміння в перші роки роботи на посаді контролера, вже не діятиме через п'ять років, а тим більше фундаментальних і методологічних принципів (форм), які повно адекватні ситуаціям на практиці; отож те, що підтверджує професійна майстерність або ж професійні вміння за одних обставин, часто не може бути її проявом за інших.

У структурі професійної майстерності контролера, вслід за іншими дослідниками, виділяємо, окремі компоненти: когнітивно-ціннісний; емоційно-мотиваційний; інтерактивно-комунікативний; поведінково-діяльніший [1]. За браком часу обмежимося лише такими коментарями.

Перший із названих компонентів передбачає наявність професійних (фахових) знань, вмінь, уявлень і системи людських цінностей контролера та адекватне розуміння ним професійних систем менеджменту; другий – характеризується емоційним ставленням до виявлених прорахунків, відхилень та мотивів діяльності підприємства, котрі спричинюють неефективний розвиток ціннісних та значущих цілей і смислу його діяльності; третій – пов'язаний із здійсненням продуктивної комунікації в бізнес – середовищі та із виконанням різних контролінгових ролей і функцій; четвертий – утверджує ціннісне ставлення контролера до принципів креативності, доброзичливості, об'єктивності тощо.

Вищезазначена структура професійного вміння контролера зумовила визначення його головних функцій – інформативної, атитюдної, життєво-футурологічної, рефлексивної, комунікативної, діяльнісної [1]. Так *інформативна* передбачає наявність знань про методи контролінгу, гуманнодіяльного ставлення до підприємства; *атитюд* концентрується на суб'єктивно ціннісних орієнтаціях; *життєво-футурологічна* полягає у здатності проектувати власні дії, перспективи та передбачати наслідки контролінгу; *рефлексивна* спрямована на самоаналіз та самооцінку методів, процедур; *комунікативна* визначається вмінням ефективною взаємодією контролінгу із службою менеджменту, внутрішнього контролю, службами нормування, технології і техніки тощо [2]; *діяльнісна* зводиться до вмілого

застосування набутого вітакультурного досвіду в актуальному повсякденні, причому як опосередкованого, так і безпосереднього [2].

Таким чином, проаналізувавши погляди науковців і врахувавши матеріал власних досліджень, обґрунтуємо сутність професійної майстерності контролера: це – набута контролером здатність гнучко орієнтуватися у постійно змінних елементах бізнес плану і спроможність охопити усі рівні – від робочих місць, діляниць, бригад до управління виробництвами і фірмою в цілому. Крім того, відділ контролінгу має власну структуру, виконує конкретні функції, проходить кілька етапів свого формування, яке залежить від низки факторів, умов, форм і способів спільного усупільненого діяння.

Список використаних джерел:

1. Бахтеева С.С. Формирование социальной компетентности в процес се обучения иностранному языку в ВУЗе экономического профиля / С.С. Бахтеева/- дисс. канд. пед. наук.: 13.00.05. – Казань, 2011.- 174с.
2. Беденко Н.Н. Социальная компетентность личности в современной урбанистической культуре / Н.Н. Беденко / – дисс. канд. философ. наук: 09.00.03. – Тверь, 2011. – 144 с.
3. Большой толковый словарь русского языка/ сост. С.А.Кузнецов. – СПб.: Питер, 1998.-1500 с.
4. Дайле А. Практика контроллинга / А. Дайле. – М: Финансы и статистика, 2001. – 336 с.
5. Єрмаков І.Г. Цивілізаційні параметри розвитку життєвої компетентності / І.Г. Єрмаков, Т.І. Єрмаков // Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник. – К., 2009. – С. 12–42.
6. Карминский А.М. Контроллинг в бизнесе: методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А.М.Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примаков, С.Г. Фалько. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 256 с.
7. Контроллинг как инструмент управления предприятия / под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2001. – 279 с.
8. Майэр Э. Контроллинг как система мышления и управления [пер. с нем. Ю.Г. Жукова и С.Н. Зайцева] / под ред. С.А. Николаевой. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 96 с: ил.
9. Слот В. Нидерландская модель ориентированная на модель социальной компетенции // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 2011. – №1 – с.6-74.